

גיליון מס' 654 פרשת כי תצא
תשפ"ו שנה ארבע עשרה

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו
ויסבג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל
זצ"ל תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרח רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות – עניני ברכו

ברכו אחר שיחזור מעושה שלום

אמר רבינו זצ"ל, ששמע מגיסו הגאון רבי שלמה ברמן זצ"ל, שראה כתוב שכאשר אומרים קדיש ואח"כ ברכו, אין לערב את הברכה עם הפסיעות דעושה שלום, וקודם חוזר אחר ג' פסיעות של עושה שלום דקדיש, ורק אח"כ אומר ברכו, (דרכי שיחה ח"ב עמוד ר"ג).

עניית היולדת על ברכו אחר הלידה

אמר רבינו זצ"ל, דיש ליולדת לצאת בפעם הראשונה אחר הלידה לביהכנ"ס, לענות על אמירת ברכו דזה כהודאה, והיינו ברכו של העולה לתורה או ברכו שע"י הש"ץ בתפילת שחרית או מעריב, ומקור מנהג זה נמצא בא"ר (סי' ר"ט ס"ה) וז"ל, מצאתי בתורת חיים סנהדרין (צ"ד א') דכשאומר ברכו את ה' הוה ליה נמי כהודאה דכתיב הודו לה' ברכו שמו וביולדת יכין הבעל כשאומר ברכו שנותן הודאה בשביל אשתו והיא תענה על ברכתו, ובדרך כלל הבעל מקבל עלייה, אבל אמר רבינו שאין דבר זה מעכב, כיון שהעיקר הוא שתענה האשה ברכו, וע"י בביאור הלכה (סי' קל"ו ס"א ד"ה בשבת) שמנאו בכלל חיובי העליות שיש חיוב ליתן לבעל עלייה אם אשתו הולכת לבית הכנסת, וע"י בשו"ת הלכות (סי' קל"ו ס"א י"ב), והיה אומר רבינו שיש לבעל לעלות לתורה אחר ארבעים יום לזכר ושמונים יום לנקבה שהוא במקום קרבן לידה שאז זמנו, וכמבואר בביאור הלכה (שם סי' קל"ו ד"ה בשבת) שיש להעלותו אף אם אין האשה הולכת לבית הכנסת לפי שזהו במקום קרבן לידה שלה וסבר רבינו זצ"ל שמטעם זה אף אם כבר קיבל הבעל עלייה קודם לכן, כשהלכה אשתו לביהכנ"ס אחר הלידה יש לו חיוב חדש עתה בהגיע זמן קרבנה לעלות לתורה ואינם ענין זה לזה, (דקדוקי מצות הנהגת היולדת אות פ"ז וע"י בשו"ת הלכות סי' קל"ו ס"א).

זריזין מקדימין וישלים ברכו אחר התפילה

השיב רבינו זצ"ל שעדיף לקיים זריזין מקדימין להתפלל במנין המוקדם, אף ששם הפסיד עניית ברכו, כי ברכו יכול להשלים אחר התפילה, (שאלת רב סי' צ' סנ"ט).

עניית ברכו כשאומר שלא כדין

נשאל רבינו זצ"ל, אם שנים אומרים קדיש בתרא והשני הוא ע"ה ואומר עוד פעם ברכו לאחר שכבר אמרו הראשון, האם יענה ברוך ד' המבורך, וכן אם אומר ברכו ביום שהיה קריה"ת, שכבר שמעו ברכו, והשיב רבינו דבאופן הראשון לא יענה, אבל ביום ב' וה' (שיש בזה דעות ובמסכת סופרים פ"י נראה שאומרים גם בב' וה') אולי יענה, (שאלת רב ח"ב פ"א אות מ"ו).

הפסק בין ברכו למעריב

במשנ"ב (סי' רל"ו סק"א) כתב דבריו הוא תחילת ברכות ק"ש בשחרית וערבית, ואין להפסיק בין ברכו לברכה גם במעריב, וכתב רבינו דכ"ז בדבור אבל בשהיה יכול להפסיק, (שאלת רב סי' רל"ו אות יז), ונשאל רבינו, אם עבר בביהכנ"ס ושמע ברכו ממנין שהתחיל ערבית וענה עמהם אבל מאחר שלא היה דעתו להתפלל בזה המנין הפסיק בדיבור האם יכול להמלך להתפלל שם או שמא נאמר שע"ז יגרום למפרע שהפסיק בין ברכו לברכת ק"ש, והשיב רבינו, מותר, (שם אות י"ח), ושאל מרבינו, אם לאחר ששמע ברכו של ערבית יצא לצרכיו שאסור לו להפסיק בין ברכו לברכת ק"ש וטעה והתחיל לומר ברוך אתה מלך העולם אדעתא דברכת אשר יצור, ונזכר שאסור האם ימשיך באשר בדברו מעריב ערבים, והשיב רבינו, ימשיך אשר בדברו, (שם אות י"ט).

ברכו אחר לדוד ה' אורי וישעי

כתב רבינו זצ"ל בשם מרן החזו"א זצ"ל, ברכו בתרא יש לומר אחר לדוד אורי ולא לפניו, והאומרים לפניו טועים (קונטרס הזכרונות סי' כ"ט אות א), והטעם כתב (שם סי' ח' אות ע"ב) משום שברכו תקנו משום המאחרים לכן מה שמאחרים ברכו הוא יותר טוב, (תורת המועדים סי' תקפ"א ס"ב וע"י תשובת רבינו בקובץ בעקבי שיח ל"ב עמוד ד' דאף המתפללים כנוסח ספרד ואומרים עלינו לבסוף אחרי קוה יאמרו ברכו בסוף ולא אחר קדיש דרבנן, ואף שיש שיוצאים לפני קדיש זה ולא ישמעו ברכו בתרא הם מפסיקים לעצמם, וע"ש עמוד ה' לענין בית האבל דיש מנהגים אם לאומרו אחר המזמור שמוסיפים ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד), ואף כשנמצא במקום שאין המנהג כך, ויודע הש"ץ שלא יהיו הציבור מרוצים אם יעשה כן, מ"מ כ' רבינו שיש לו לנהוג כן, (משנת הקידושין עמוד ק').

ברכו בליל שבת בחדש אלול

אף בשבת שאומרים מגן אבות מפני המאחרים יש לאחר הברכו באלול אחר לדוד, (מנהגי ביהכנ"ס חזון איש פ"ג הערה ז וע"ש פ"ב סכ"ו), דמ"מ אנו רואים שהאידנא יש שגומרים אחריו כן, דדוקא בזמנם שידעו שסכנה להמתין חוץ לעיר היו מזריזים עצמם, וכה"ג אמר דאף שמבואר ברמ"א (סי' קל"ג ס"א) דבלייל שבת ליכא מתאחרים וא"א ברכו, אמר רבינו זצ"ל דהאידנא אדרבה רבו המאחרים בליל שבת מפני טירדות ההכנות לשבת וי"ל ברכו, וכמש"כ הריב"ש (סי' של"ד) ומובא בב"י (סי' קל"ג שם) ע"ש, (תורת אמן ח"ג עמוד צ וע"י בתשובות הגר"ח ח"ב עמוד תקצ"ט שכתב רבינו דלהרמ"א א"א כי בשבת אין הדרך לאחר ואם הדרך לאחר צריך לומר, והכא נמי רבו המאריכים בתפילה בפרט באלול כאשר עינו ראו, וע"י בס' אלא ד"א של הלכה פ"א אות ב' דגם בבית רבינו אמרו בליל שבת ברכו אחר התפילה ואמר רבינו שגם במנין אצלו ראה שכמה אנשים איחרו לכן צוה שיאמרו ברכו).

בית האבל ומקום שאין המנהג כן

ולענין בית האבל השיב רבינו זצ"ל דיש מנהגים אם לאומרו אחר המזמור שמוסיפים ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד, ואף כשנמצא במקום שאין המנהג כך, ויודע הש"ץ שיכעסו עליו אם יעשה כן, מ"מ כ' רבינו זצ"ל שיש לו לנהוג כן, (משנת הקידושין עמוד ק', ונראה טעמו דחשש דכיון דתקנת ברכו הוא בסוף התפילה א"כ אם טעו והקדימו אמירתו לא קיימו התקנה ויש לומר שנית והאומרו קודם זמנו הוא בחשש אמירה לבטלה כמו באומר אחר מנחה, ובסוף דעת נוטה כתי' דיני ברכו סי' תקע"א הניח רבנו בצ"ע אם יש לענות אחריו, וע"י בס' נחתשה הלכה עמוד ת"ד שא"ל רבנו זצ"ל במי שטעה ואמר ברכו במנחה שצ"ל ג"כ אחרי זה בשכמלו וכן ע"י בבאר חפרה שרים עמוד ש"ל, וע"י בשו"ת האלף לך שלמה סי' ס"ח).

להמתין לש"ץ כשעונה על ברכו

כתב רבינו זצ"ל שטוב שימתין הציבור עד שיגמור הש"ץ עניית ברכו, כדי שיהיה אומר דבר שבקדושה בעשרה, (דעת נוטה עניני ברכו סי' תקנ"ט) ונראה דלהתחיל יש לו להתחיל עם הציבור כמש"כ בביאור הלכה (סי' קכ"ה ס"א ד"ה אלא) דלדבר שבקדושה בעשרה סגי שמתחיל עם הציבור. וע"ש בדעת נוטה (סי' תקנ"ח) שטוב שיעמוד הציבור כשאומר הש"ץ שנית ברוך ה' המבורך לעולם ועד, וכמו בחזרת הש"ץ. ובס' שאלת רב (סי' נ"ז ס"א) השיב רבינו, דראוי לש"ץ להמתין מלומר ברוך ד' המבורך לעולם ועד עד שיאמרו הציבור, עוד כתב דבדאי יש לציבור לשמוע את הש"ץ והעולה לתורה שחוזר ואומר לעצמו ברוך ה' המבורך לעולם ועד.

ברכו אחר קדיש דרבנן כשלא שמע בתפילה

כתב רבינו זצ"ל, מי שלא שמע ברכו אולי יכול לומר ברכו גם אחרי קדיש דרבנן שאחרי לימוד ואף שלא בסמיכות לתפילה (אשי ישראל פ"ד הערה ל"א).

עורך: יצחק גולדשטוף

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,
יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שיח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 – שלוחה 1586

קהילות 073-2757000 – שלוחה 4310

בת רבינו הצדקנית מרת חנה שטינמן ע"ה א"ח הגר"ש שליט"א (י"ג אלול תשע"ד)

התינוק הקטן כדי לומר שלום לרב הצדיק, ולקבל את ברכתו.

במקום החלה מהומה ובלבול רב, עד כדי כך שהביקור התארך הרבה מעבר למצופה. התינוקת הקטנה שהיתה בעגלה בחדר, כמו 'נבלעה' בין ההמון. כאשר יצא, החלה היולדת הטריה להסתפק אולי התינוקת שלה הוחלפה באחרת מבין כל אותם שהיו פה...

רבי אריה לוי (במרכז)

מבית החולים הלכה היולדת לנוח כמה שבועות בבית הוריה, וכאשר שבה לבני ברק נכנס רבינו עם בתו התינוקת אל החזון איש וסיפר לו את החשש, והחזון איש מיד הפטיר: הרי היא א שטיקל רבי חיים!

השגחה שמימית במציאת הזיווג

השגחה פלאית נדירה ליותר את רבינו בכל צעדי, כך גם בעת שעלתה הצעת השידוך, של הגאון רבי שרגא שטינמן שליט"א עם בת רבינו ע"ה.

היה זה כאשר גיסו רבי יוסף ישראלזון הציע את בן שכינא (מרן הגרא"ל שטינמן) לשידוך עבור הבת הבכורה של רבינו. למעשה, כבר הכיר רבינו את המדובר, בעיקר מעת שישבו באותה סביבה בכל תפילות ה'ימים הנוראים' של חודש אלול ב'כולל חזון איש', שם כבר עמד על מעלותיו אלא שהיה חשוב לו לפגוש את החתן המדובר, ולשוחח איתו בדברי תורה, אך דווקא בלי שהחתן עצמו יתכוין לכך.

לכאורה, זה לא היה בר ביצוע, שכן אם היה רבינו הולך לשיבה ומשוחח עם הבחור, היה מובן מאליו מדוע הגיע.

רבינו נשא תפילה לבוא כל עולמים שיזמן לו את הבחור והוא יוכל לשוחח איתו בלימוד, בלי שהבחור כלל ידע על כך. ואכן כאלעזר עבד אברהם בשעתו שנתקבלה תפילתו, נענתה בקשתו רבינו מן השמים.

באותם ימים ממש, נסע רבינו לחתונה בחיפה, לשמוח עם חתן תלמיד חכם שלמד עמו בחברותא את הש"ס כולו. החתן, ובעיקר אחיו, היו חברים לשיעור של רבי שרגא שטינמן שליט"א.

והנה... נפגשו שניהם ברכת, ורבינו מנענע לו לשלום, ומה יעשו שני אנשים חרדים בודדים בתוך קרונות עמוסים בעמי ארצות ואינם יהודים?

וכך, התיישב רבינו על יד הבחור הצעיר רבי שרגא ושאל בשלומו, ורבי שרגא - שלא עלה בדעתו כלל על הצעת השידוך - מיד פתח בשאלה אקראית שהיתה לו בסוגיא של תחילת 'שנים אוחזים', רבינו ענה, והשיחה התארכה, עד שהגיעו יחד לשמחה.

וכבר למחרת נקבעה פגישה בין המדובר והמדוברת, וכל השאר כבר מיותר לספר.

התפילה והלימוד מצאו חן בעיניו והשידוך נסגר!
רבי שרגא שטינמן שליט"א בעבודת -הלב

[א"ה, כבר כתבנו כמה מאמרים לזכרה בשנים קודמות, ועתה באו רק הוספות חדשות].

הש"ס והגזר

בת רבינו ע"ה, היתה בקיאה בסדר שמות מסכתות הש"ס בעל-פה. ופעם סיפרה מהיכן, כי בילדותה היה עניות גדולה מאוד, ולכבוד שבת בישלה אמה הרבנית קניבסקי ע"ה דגים עם גזר, ובסעודת שבת היו מחלקים לכל אחד מנת דגים עם מנת גזר, כדרכם של ילדים, הם השאירו ולא אכלו את הגזר. ורבינו, שחס על הטירחא ועל המאכל, הגה רעיון:

כאשר סיימו את הדגים, היה נוטל את הקערה שבה הגזר, ומחלק בין כולם את הגזר, וכדי לעודד אותם לסיים, החל לשיר בנעימה ובניגון מיוחד את שמות מסכתות הש"ס.

בכל שם של מסכת הוא היה מצביע על ילד אחד, ומי שהגיעו אליו במסכת 'עוקצין' - האחרונה, היה צריך למהר לגמור את מה שלפניו...

כך למדה בעל פה את שמות המסכתות מברכות ועד עוקצין.

סיום מסכת בראשות רבינו זצ"ל
לאלי ילדי ישראל שלמדו במסגרת הארגון 'זכרון חנה

החשש שהתעורר בבית החולים

העובדא הבאה מפורסמת מאוד, אולם ההוספה שאחריה - החשובה לא פחות, תובא כאן לראשונה בחשיפה ראשונית:

בהיותה בת בכורתו של רבינו, בת ימים אחדים, התעורר חשש כלשהו, שמא הוחלפה בבית החולים בתינוקת אחרת, ואז בא הדוד החזון איש, הביט בפניה והפטיר: הרי היא דומה כל כך לאביה! [בית אמי, בפרק זכרון שבסוף הספר, עמוד 670, ובנוסח מדויק יותר, התבטא החזון איש: היא הרי אשטיקל רבי חיים].

עובדא זו כמות שהיא, מעלה תמיהות רבות: מדוע התעורר חשש שהוחלפה, ואיך הגיע החזון איש, ומה עשו כדי שבשאר הנולדים לא יקרה חשש זה.

הביקור והבלבול

עד שלאחרונה שמענו (מהר"ר חנוך סגל שיח' מפי הרבנית קניבסקי ע"ה) את השלמת הסיפור:

את בתה הבכורה ילדה הרבנית קניבסקי ע"ה בבית החולים 'ביקור חולים' בירושלים. בבית משפחת אלישיב, רבתה השמחה עד לשמים: נכדה בכורה לסבא הרב אלישיב, ונינה ראשונה ממנו, לסבא-רבא הגאון הצדיק רבי אריה לוי זצ"ל.

רבי אריה, שהיה כולו טוב ומטיב, לא השתהה ומיד למחרת הלידה פנה אל בית החולים לבקר את נכדתו היולדת, אותה חיבב ביותר.

השמועה על בואו עשתה לה כנפים. הוא היה מוכר מאוד בציבור החרדי וגם הכללי, ואפילו אנשים שאינם בני ברית העריכו אותו מאוד. רבים רצו לפגוש אותו, כדי לראות בפניו המאירות, ולהתברך בשלום הלבבי שלו, והיו גם שרצו ממנו חסדים שונים.

כאשר הגיע למחלקה, הוא נכנס לחדר של נכדתו היולדת, ועד מהרה השתרך תור ארוך של נשים יולדות ששהו בבית החולים, שבאו עם